

ПРОПАГАНДА ЯК ПЕРЕШКОДА ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ІСТИНИ В ПЕРЕХІДНОМУ ПРАВОСУДДІ

КЛИМ Оксана Юріївна - аспірантка 2 курсу заочної форми навчання кафедри теорії права та конституціоналізму Інституту права, психології та інноваційної освіти

**<https://orcid.org/0009-0007-6165-7267>
DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.3.2>**

У статті розглядається проблема поширення російської пропаганди серед українського суспільства. Метою такої пропаганди є спотворення інформації через маніпуляції її кількістю та якістю для закріплення у суспільстві потрібних ворогові ідей. Після повномасштабного вторгнення інформаційна політика Російської Федерації направлена на формування негативного сприйняття України як незалежної держави, що має власну мову, культуру, історію для виправдання збройного нападу, що в період перехідного правосуддя буде перешкоджати об'єктивному встановленню істини. Для аналізу пропаганди як окремого явища наведено поняття «істина» та «констатація істини», розкрито термін «пропаганда», а також здійснено порівняння між свободою слова і пропагандою. Заради кращого розуміння наслідків пропаганди наведений приклад навмисного приховування воєнного злочину з історії України в період Другої світової війни. Вплив пропаганди держави-агресора на усвідомлення воєнних епізодів суспільством уже сьогодні призводить до різного проживання війни людьми. Тому в цьому дослідженні розглянуті особливі техніки пропаганди, а ще вказаний один з найпростіших способів її поширення – мережа інтернет. Також у цій статті зроблено спробу знайти та описати ефективні способи боротьби з пропагандою. У процесі отримання результатів дослідження виявлена проблема, що полягає у відсутності можливостей держави контролювати поширення пропаганди на тимчасово окупованих територіях України.

Ключові слова. Істина, констатація істини, перехідне правосуддя, свобода слова, пропаганда, інформація про події війни, дезінформація, маніпуляція якістю інформації, маніпуляція кількістю інформації, досвід проживання війни, техніки російської пропаганди, інформаційна війна, заборона поширення пропаганди.

Постановка проблеми

Встановлення істини в перехідному правосудді є важливим та ключовим аспектом для забезпечення прав людини і справедливості, побудови довіри до правової системи. В Україні після завершення війни констатація істини стане дуже складним завданням, враховуючи ту кількість неправдивих відомостей, які на сьогодні поширюються з використанням засобів масової інформації. Російська Федерація активно використовує пропаганду не тільки для того, щоб виправдовувати збройний напад перед своїми громадянами, але що найголовніше – приховати правду про воєнні злочини на території України та спотворити інформацію про них шляхом застосування різних технік. Як результат – різне усвідомлення подій війни громадськістю вже сьогодні, а в період перехідного правосуддя – перешкода для встановлення істини. Пропаганда як перешкода для встановлення істини вимагає ретельного дослідження в контексті її впливу на суспільну пам'ять про війну, адже вкрай важливим зараз є вміння від-

різняти факти від підроблених даних та зберегти якомога більше правдивих відомостей про злочинну діяльність держави-агресора на території України.

Стан дослідження проблеми

Вплив пропаганди на встановлення істини став предметом інтересу науковців в останні роки, особливо в контексті зростання використання медіа, соціальних мереж та інших каналів комунікації для поширення інформації. Категорію «істина» та поняття «констатація істини» досліджували у своїх наукових працях Левицька О. В., Арабаджи Н., Жидков В. та інші. Явище пропаганди детально описав Драбюк С. С., а особливі техніки саме російської пропаганди виділила Васильєва Н. В.

Мета статті

Метою статті є дослідити саме явище пропаганди, відокремити пропаганду від свободи слова, проаналізувати техніки російської пропаганди, здійснити пошук ефективних правил розпізнавання дезінформації як елементу пропаганди, окреслити наявні та запропонувати подальші способи боротьби з пропагандою на рівні держави.

Виклад основного матеріалу

Філософське забарвлення терміна «істина» дещо ускладнює його розуміння в контексті перехідного правосуддя. Якщо коротко описати істину, то нею є те, що відповідає дійсності. У науковій доктрині підхід до розуміння істини загалом є схожим. Наприклад, Левицька О. стверджує, що «специфіка сучасного розуміння істини полягає, у тому, що дійсність відображена в істині, трактується як об'єктивна реальність, яка існує незалежно від свідомості і сутність якої виявляється через явище». [1, с.234] Н. Арабаджи підкреслила: «Істина виражає саму сутність переходу від незнання до знання...» [2, с.72] Констатація істини є одним зі складових елементів перехідного правосуддя та передбачає відокремлення фактів від неправдивої інформації. Жидков В. визначив, що «констатація істини – об'єктивна та неуперед-

жена документальна реконструкція подій; розсекречення архівів і формування національного архіву фото-, відеодокументів подій конфлікту; розслідування щодо осіб, які зникли та пропали безвісти». [3, с.4] Проаналізувавши наведені вище визначення, можна дійти висновку, що істина є об'єктивною реальністю, яка відображає стан речей, подій чи фактів такими, якими вони є насправді незалежно від часових проміжків. Констатація істини є важливою складовою перехідного правосуддя, оскільки вона сприяє побудові майбутнього суспільства на основі правдивого розуміння минулого та відповідального ставлення до правопорушень.

У перехідний період на території України розпочнеться процес впровадження механізмів перехідного правосуддя, серед яких констатація істини відбуватиметься за допомогою Комісій зі встановлення правди. Створення таких комісій передбачене Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 2013 року, пункт 2 якої закріплює наступне положення: «Генеральна Асамблея...визначаючи основну роль громадянського суспільства, яку завдяки залученості, інформаційно-пропагандистській діяльності та участі в процесах прийняття рішень воно відіграє у справі заохочення та забезпечення поваги права на встановлення істини, створення у низці держав особливих судових механізмів та інших позасудових механізмів, таких як комісії зі встановлення істини та примирення, які доповнюють судову систему, для розслідування порушень прав людини та порушень міжнародного гуманітарного права та позитивно оцінює підготовку та публікацію доповідей та рішень цих органів». [4, с.3]. Проте, враховуючи українські реалії, нашій державі варто вже зараз направити зусилля на збереження всіх доказів воєнних злочинів Російської Федерації. Комісії зі встановлення правди можуть лише сприяти створенню загальнонаціональної версії пам'яті про минуле на основі, у тому числі, показань жертв конфлікту. Якщо пам'ять про події війни у жертв кардинально відрізнятиметься, то і свідчення про воєнні злочини будуть суперечливими, що значно

ускладнить процес встановлення істини в перехідний період.

Отож, констатація істини може зустріти численні перешкоди після закінчення війни, які ускладнюють процес справедливого розслідування та оцінки подій. В умовах перехідного правосуддя інформація про події війни так чи інакше буде сприйматися в суспільстві по-різному через різний досвід проживання війни. На фоні цього серед населення починає ефективно працювати пропаганда, яка є першою перешкодою на шляху до встановлення істини у перехідному правосудді.

Для початку слід з'ясувати, чим пропаганда відрізняється від свободи слова. У демократичних суспільствах свобода слова є ключовим принципом, офіційно закріпленим у багатьох конституціях. Конституція України в статті 34 містить наступне положення – «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя». [5] З наведеного вище вбачається, що саме по собі збирання, зберігання та поширення інформації не завжди має ознаки порушення закону, а є лише способом обміну ідеями, що стимулює розвиток критичного мислення і сприяє взаєморозумінню між людьми. Серед науковців цікаве трактування пропаганди виклав Драбюк С., він визначив: «Лакмусовим папером тієї чи іншої інформації та способу її подачі є мета, з якою вона подається масовому споживачу. Не слід вважати пропагандою поширення інформації про достовірні факти та події з метою інформування громадськості чи заохочення до ведення здорового способу життя тощо. Пропаганда завжди має на меті здійснення прихованого впливу на свідомість людей та нав'язування «потрібної» точки зору». [6,

с.154] І справді, головною особливістю та відмінністю пропаганди від свободи слова є її умисність та маніпулятивність. Пропаганда завжди має конкретну мету, для досягнення якої пропагандист буде відбирати факти та аргументи в такий спосіб, щоб розвинути потрібну йому ідею. Часто для досягнення найбільш глибокого ефекту на суспільство деякі істотні факти спотворюються або зовсім приховуються з використанням жорсткої цензури.

Якщо заглибитись в історію нашої держави, то можна знайти чимало випадків застосування пропаганди та прикладів, як це згодом ускладнило встановлення істини. Як взірець можна навести пропаганду в СРСР, що не дивно, адже саме в авторитарних і тоталітарних режимах вона має найбільш масовий ефект. Завдяки потужній пропаганді під час Другої світової війни Радянський Союз виступав одночасно в ролі «жертви підступного нападу нацистської Німеччини» та «героєм-визволителем світу від нацизму». Така позитивна характеристика режиму дозволила протягом довгого часу приховувати злочини, вчинені більшовиками на території України. До прикладу, 15-18 січня 1941 року у Львові відбувся великий політичний процес під назвою «Процес 59-ти» в приміщенні обласного управління НКВС, на якому були обвинувачені 59 українців за антирадянську діяльність, підготовку повстання проти радянської влади та причетність до ОУН. Обвинувачених, які були засуджені на розстріл, а згодом помилувані, 22 червня 1941 року було вивезено з тюрми «Бригідки» до тюрми в Бердичеві. Коли до Бердичева вже наближався німецький фронт, енкаведисти закидали тюрму гранатами і підпалили. [7] Проте інформація про цю трагедію стала загальновідомою лише після розпаду Ленінського режиму в СРСР, що слугує прикладом приховування істини протягом багатьох років для збереження репутації. Більше того, завдяки створеному пропагандою образу, цей та значна частина інших злочинів не були розглянуті на міжнародному трибуналі, тому що такою була «ціна перемоги», а «переможців» не судять.

Вплив пропаганди на свідомість людей не варто недооцінювати, якою б очевидно безглуздою вона не була. Після повномасштабного вторгнення на територію нашої держави спостерігалася ситуація, коли певна кількість громадян України виправдовували військовий напад тими ж наративами, які транслюються з боку російських ЗМІ. Можна багато дискутувати про причини такої поведінки, але одним з наслідків буде різне проживання і сприйняття війни людьми. У перехідний період, коли першим кроком для покарання винних та встановлення справедливості буде констатація істини на офіційному рівні, різні свідчення про військові злочини можуть стати суттєвою перешкодою. Звісно, що неточності в свідченнях жертв війни будуть, людська свідомість має здатність спотворювати інформацію, а через травматичний досвід значимі факти просто забуваються. Проблема полягає саме в різному усвідомленні важливих подій, коли жертви російської пропаганди сприймають військові злочини на території України як «необхідне зло» або ж звинувачують у них саме українську сторону. Щоб зрозуміти, як пропаганді держави-агресора вдається так ефективно працювати навіть за межами її території, слід дослідити конкретні методи. Зокрема, Васильєва Н. виділяє наступні техніки: «гнилий оселедець», «велика брехня», «абсолютна очевидність», «невідомий герой» та «40 на 60» [8, с.36].

Техніка «гнилий оселедець» передбачає, що публічно обговорюється особа, яку звинувачують у здійсненні злочину (наприклад, крадіжка, розтління дітей, вбивство та інше), але не для того, щоб встановити факти реального здійснення цього злочину. В аудиторії створюються групи: «прихильники», «противники», «експерти», «обвинувачі» і «захисники», які під час дискусії постійно поєднують ім'я обвинуваченої особи з обвинуваченням. Таким чином, сам злочин не доведено, але «аромат» скоєння слідує за обговорюваною особою при кожній згадці про неї». На думку автора, такий прийом утворює міфи навколо особи, наприклад, про історичну

постать або організацію (Степан Бандера, полк «Азов»). [8, с.36]

Друга техніка – «великої брехні» – означає, що аудиторії впевнено повідомляють про жахливу глобальну брехню, у яку неможливо повірити, наприклад, обговорення розроблення ворожою стороною бактеріологічної/хімічної/ядерної зброї, що дозволяє створити «шоковий ефект» (емоційну травму, почуття страху), який у подальшому тривалий час визначає погляди на ситуацію, всупереч будь-яким доводам логіки та розуму. Авторка вважає, що такий метод також створює міфи про непереможність Росії і могутність другої за чисельністю армії у світі [8, с.36-37].

«Абсолютна очевидність» – ще одна ефективна техніка пропаганди, яка передбачає систематичне надання аудиторії інформації так, щоб вона сприймалася як само собою зрозуміле, і забезпечувала підтримку більшості без потреби доказувати її правдивість. Автоматичне реагування людської психіки на домінуючу точку зору та безумовне погодження з нею забезпечує «ефект приєднання». Наприклад, результати соціологічних опитувань і референдумів, які демонструють абсолютну підтримку суспільства з певного питання, при цьому такі дані можуть нічого не мати спільного з реальною ситуацією. На погляд науковця, такий метод також створює міфи про російські імперські «аксіоми», як «руський мир» – істинне православ'я та монархію – єдину владу «дану Богом» [8, с.37].

Наступною є техніка «невідомого героя», яка полягає у героїзації власної армії та військової кампанії. З метою виправдання жорстокості, аморальності та безглуздості війни, долання опору людської психіки щодо її проведення, через страх особи за себе і своїх близьких, аудиторії розповідають про армію визволителів, а не загарбників, рятівників, а не окупантів. Таким чином, створюється ілюзія боротьби за високі моральні цінності, викривляючи інформацію про дії, які відбуваються насправді. Прикладом є «спецоперація», яку Росія проводить в Україні [8, с.37].

І останньою Васильєва Н. В. описала техніку пропаганди «40 на 60», що означає

подання ЗМІ 60% своєї інформації в інтересах супротивника, забезпечивши його довіру, а 40% використовують для надзвичайно ефективної, завдяки цій довірі, дезінформації. Наприклад, українські канали, які надавали свою інформацію в інтересах держави-агресора [8, с.37].

Відмінність між пропагандою та свободою слова вже була досліджена вище, тому боротись потрібно саме з цілеспрямованою дезінформацією. Як влучно зазначив Драбюк С.: «У суспільстві можуть існувати різні погляди, але не може бути двох різних правд» [6, с.155]. Дезінформація виступає важливим елементом пропаганди, оскільки дозволяє контролювати і впливати на погляди та переконання громадськості. Поняття «дезінформація» на офіційному рівні вперше було визначене у Звіті High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation: «Ми визначаємо це як неправдиву, неточну або оманливу інформацію, яка розроблена, представлена та просувається для навмисного заподіяння суспільної шкоди або з метою отримання прибутку» [9, с.10]. У контексті цього дослідження слід звернути увагу на збільшення кількості дезінформації в мережі інтернет, адже саме цей спосіб ведення інформаційної війни зараз активно використовується державою-агресором.

З початком повномасштабного вторгнення спостерігається поява великої чисельності каналів з новинами про війну в інтернеті. З одного боку, завдяки таким каналам можна поширювати фото та відео на підтвердження фактів скоєння воєнних злочинів, що дозволяє не просто накопичувати зібраний доказовий матеріал, але й дає можливість інформувати про всі події одразу велику кількість людей в Україні та за її межами. З іншого боку, вони є ефективним майданчиком для поширення дезінформації через маніпулювання якістю та кількістю інформації. Маніпуляція якістю – це подання фактів або подій у такому контексті, який сприймається аудиторією по-іншому, ніж він є насправді. Кількість інформації також поширюється вибірково, тобто лише обрана частина фактів, яка відповідає певній точці зору, публікується, у

той час, як решта аспектів події приховується. Для того, щоб самостійно встановлювати випадки розповсюдження дезінформації, можна скористатися рекомендаціями Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Як розпізнати фейк?» від 27 серпня 2023 року. Такими рекомендаціями є: «1) звертати увагу на заголовки. Фейкові новини супроводжують гучні заголовки для привернення уваги. Часто вони можуть не відповідати змісту самого матеріалу; 2) придивитися до адреси URL. Для розповсюдження фейків часто використовують копії відомих сторінок або сайтів. Від оригіналів вони можуть відрізнитися кількома літерами у веб адресі; 3) намагатися встановити першоджерело повідомлення. Відсутність джерел інформації або посилання на анонімні витоки також є ознакою фейку; 4) придивлятися до фото- та відеоконтенту. Фейкові новини можуть супроводжуватися невідповідними фотографіями та відео. Вони можуть бути вирваними з контексту – застарілими або зробленими в іншому місці; 5) ретельно аналізувати зміст інформації. Якщо матеріал базується на конспірологічних теоріях, емоційних накручуваннях або його думка подається як безапеляційний факт, то перед вами – спотворена інформація; 6) звертати увагу на баланс позицій. Висвітлення тільки однієї точки зору – ознака фейку. У достовірних виданнях зазвичай використовують кілька джерел новини». [10] Саме такі мінімальні кроки може зробити кожен українець, читаючи новини в інтернеті.

Держава зі свого боку може на рівні законодавства боротися з проявами російської пропаганди в мережі інтернет. В Україні заборона російської пропаганди регламентована низкою законів. Наприклад, п.п. 12, 14 ч. 1 ст. 36 Закону України «Про медіа» передбачена заборона поширювати інформацію, що містить пропаганду російського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України... Інформацію, що заперечує або ставить під сумнів існування українського народу (нації) та/або української державності та/або

української мови [11]. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1, ч. 3 ст. 2 Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну»: «пропаганда російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України – поширення інформації, спрямованої на підтримку або виправдання злочинного характеру діяльності Російської Федерації... популяризація та глорифікація діяльності органів держави-терориста (держави-агресора), дій їх посадових осіб, працівників, службовців (у тому числі військовослужбовців) та/або представників; публічне заперечення, у тому числі через медіа або з використанням мережі Інтернет, злочинного характеру збройної агресії Російської Федерації проти України... Пропаганда російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України забороняється» [12]. Кримінальна відповідальність за поширення російської пропаганди передбачена статтями 111-1 та 436-2 Кримінального кодексу України. Так, згідно з ч. 6 ст. 111-1 та приміткою до неї: «...здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України...- караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації». Відповідно до ч. 2 ст. 436-2: «Виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною,

заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією майна або без такої». [13]

Ефективність наведених вище способів боротьби з пропагандою стане зрозумілою після завершення війни, коли почнеться сам процес встановлення істини в переходному правосудді. Проте вже зараз невирішеною залишається проблема інформаційної ізоляції громадян України, які перебувають на тимчасово окупованих територіях. Блокування Російською Федерацією українських інформаційних джерел є потужним засобом для ефективного впливу пропаганди на свідомість людей. У таких умовах варто розвивати власні технології, які дозволять виявляти та блокувати російську пропаганду в мережі інтернет, зупиняти трансляцію пропагандистських новин, а натомість поширювати факти про війну на тимчасово окупованих територіях.

Висновки

Констатація істини в перехідному правосудді є важливим та ключовим аспектом для забезпечення прав людини і справедливості, побудови довіри до правової системи. В Україні після завершення війни встановлення істини стане дуже складним завданням, враховуючи ту кількість неправдивих відомостей, які сьогодні поширюються з використанням засобів масової інформації. Встановлено, що істиною є об'єктивна реальність, яка відображає стан речей, подій чи фактів такими, якими вони є насправді незалежно від часових проміжків. Констатація істини передбачає об'єктивну та неупереджену реконструкцію подій, що сприяє побудові майбутнього суспільства на основі правдивого розуміння минулого та відповідального ставлення до правопорушень. Свобода слова гарантована Конституцією України та включає в себе право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Проте слід розрізняти прояви свободи слова та пропаганди, ключовою відмінністю яких є мета поширення. Пропаганда націлена на просування потрібної ідеї в суспільстві з використанням маніпуляцій якості та кількості інформації. Використовуючи для цього різні техніки, російській пропаганді вдається ефективно поширювати дезінформацію для формування в громадськості різного усвідомлення подій війни. Особливо дієвим способом ведення інформаційної війни державою-агресором є пропаганда в мережі інтернет через швидкість поширення дезінформації. Щоб запобігти впливу російської пропаганди кожному читачеві онлайн новин, варто ознайомитися з правилами розпізнавання неправдивої інформації та дотримуватись їх. Законодавство України передбачає заборону на поширення російської пропаганди та встановлює кримінальну відповідальність за його порушення, проте невирішеною залишається проблема інформаційної ізоляції українців на тимчасово окупованих територіях. Наслідки такої ситуації зараз неможливо точно передбачити, проте вжи-

вати заходи для боротьби з пропагандою необхідно і там. Тому держава повинна розробити способи блокування російських інформаційних сервісів та збільшити обсяг українського контенту на тимчасово окупованих територіях. У результаті проведеного дослідження виявлено, що збереження правди про події війни в умовах поширення російської пропаганди є надскладною роботою, однак необхідною та можливою. Результатом спільних зусиль буде ефективне застосування одного з механізмів перехідного правосуддя – констатації істини.

Література

1. Левицька О. Правова природа істини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки.* 2016. №850. С. 226-236. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5736/vnulpurn201685036.pdf>.
2. Арабаджи Н. Категорія «істина» в адміністративному судочинстві: до постановки питання. *Юридичний вісник. Проблеми та судження.* – Одеса: Гельветика. 2021. №3. С. 72-79. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2021/11.pdf.
3. Жидков В. На шляху до правосуддя перехідного періоду. *Українська Гельсінська спілка з прав людини.* 2023. С. 12. URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/PPravosuddya_A4.pdf
4. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 2013 р. [доповідь Третього комітету (A/68/456/Add.2)]. A/RES/68/165. С. 5. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n13/449/37/pdf/n1344937.pdf?token=niyZcHIIInzdXQu7nbR&fe=true>
5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Законодавство України: база даних/ Верховна Рада України.* Редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Драбюк С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Розділ VII. Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.* 2022. С. 153-157. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/30.pdf>.

7. Злочини СРСР на заході України в 1939-1941 роках: ув'язнення, тортури, страсти і депортація. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/srsr-represiyyi-tortury-deportatsiya/32036952.html>.

8. Васильєва Н. Пропаганда як складова інформаційно-комунікативної політики і загроза національній безпеці. *Таврійський науковий вісник*. 2022. №2. С. 34-41. URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/201/188>.

9. European Commission. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. *Directorate-General for Communication*

Networks, Content and Technology. 2018. P. 44. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>.

10. Як розпізнати фейк? *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://minre.gov.ua/2023/08/27/yak-rozpiznaty-fejk/>.

11. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. *Законодавство України*: база даних/ Верховна Рада України. Редакція від 11.02.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.

12. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22.05.2022 № 2265-IX. *Законодавство України*: база даних/ Верховна Рада України. Редакція від 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>.

13. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. Редакція від 28.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

SUMMARY

The article examines the problem of the spread of Russian propaganda among Ukrainian society. The purpose of such propaganda is to distort information through the manipulation of its quantity and quality in order to consolidate the enemy's ideas in society. After the full-scale invasion, the information policy of the Russian Federation is aimed at forming a negative perception of Ukraine as an independent state with its own language, culture, and history in order to justify the armed attack, which during the period of transitional justice will prevent the objective establishment of the truth. To analyze propaganda as a separate phenomenon, the concepts of «truth» and «stating the truth» are given, the term «propaganda» is revealed, and a comparison is made between freedom of speech and propaganda. For the sake of a better understanding of the consequences of propaganda, an example of the deliberate concealment of a war crime from the history of Ukraine during the Second World War is given. The influence of the propaganda of the aggressor state on society's awareness of war episodes already today leads to different ways of living the war among people. Therefore, this research examines special techniques of propaganda, and also indicates one of the simplest ways of its distribution - the Internet. Also, in this article, an attempt is made to find and describe effective methods of combating propaganda. In the process of obtaining the results of the study, a problem was identified, which consists in the lack of the state's ability to control the spread of propaganda in the temporarily occupied territories of Ukraine.

Keywords. Truth, ascertaining the truth, transitional justice, freedom of speech, propaganda, information about the events of the war, disinformation, manipulation of the quality of information, manipulation of the quantity of information, the experience of living in war, techniques of Russian propaganda, information war, banning the spread of propaganda.